

Milý příteli,

vím o tom, samozřejmě, že se mezi chartisty "všude mluví o posledních dvou fejetonech Ludvíka Vaculíka a Petra Pitharta". Oba texty vzbudily značnou pozornost, protože se dotkly hned několika neuralgických míst současného života i myšlení naší občanské iniciativy. Kupodivu jsem se setkal s celou řadou hlasů, které vyslovily politování nad tím, že k jejich napsání vůbec došlo; několik málo signatářů vyjádřilo své přesvědčení, že se nic tak hrozného nestalo. Ti, kteří jeden nebo druhý text uvítali, učinili tak proto, že se s ním ztotožnili, že vyjádřil jejich vlastní mínění a pocity. Zatím jsem se nesešel - s jedinou výjimkou - s někým, kdo s obsahem zmíněných textů zásadně nesouhlasí, ale vítá je. A ten jediný, který představuje tu výjimku, uvítal zejména jeden z obou textů s radostí, že "teď se odhalili". Cítím se - alespoň zatím - proto dost osamocen, neboť ani s jedním textem nesouhlasím, ale považuji za pozitivum, že byly napsány a publikovány, aniž bychom přítom pocítoval nějakou škodolibost. Aby bylo jasno: nesouhlasím se vztekem, vítám s odstupem.

Oba fejetony jsou napsány velmi pěkně; oba autoři umějí vskutku dobře psát. Pro nezkušeného čtenáře budou asi oba texty značně přesvědčivé (nemluví o těch, kterým ten či onen z autorů "mluví z duše"). Jejich společenský význam však spočívá v tom, že vyjadřují skutečné pocity určitých okruhů signatářů Charty 77 - a nejenom to: i pocity určitých vrstev naší dnešní společnosti. Proto jsou cenné, neboť pocity lze analyzovat a interpretovat, až když jsou vyjádřeny, vysloveny, fixovány. Obávat se té fixace je po mém soudu nonsense; jako má Marx pravdu, že filosofii nelze zrušit, dokud ji neuskutečníme, tak platí o pocitech, že se jich nemůžeme zbavit, dokud je nevyslovíme (možná, že bych měl raději místo "zbavit se jich" říci: mám za to, že oba texty je zapotřebí důkladně prostudovat, rozebrat a interpretovat je tak, aby vyniklo to nejdůležitější, co říkají; i když některé z nás značně provokují, musíme trochu potlačit svou chuť k polemice a nějakou chvíli věnovat prostému měření, vážení a také ochutnávání).

Ludvík Vaculík začíná svůj fejeton úvahou, na jejímž konci staví otázku: "Ale kde jsou slušné meze takovéto úvahy?" Ví tedy o tom, že její platnost je dost na pováženou. Nemá proto ústřední důležitost odhalovat četné chyby oné úvahy. Přesto se tomu nemohu vyhnout, když chci "měřit, vážit a ochutnávat". Vaculíkův dojem, že vězení je k něčemu, čemu se rozumný člověk spíše vyhýbá, co narušuje a rozbíjí život a k čemu je zapotřebí nejprve dorůst a vospět, je hodně literární a přímo snad mytický. Jsou společenské situace - a ta naše mezi ně náleží - kdy člověk v jistém směru vospěje až ve vězení nebo až poté, co jím prošel. Strach z vězení je jenom kusem strachu ze života samotného. "Jednat tak, aby nemusel na vězení pomyslet", může v některých situacích jen člověk, který chce žít tak, aby na svůj život nemusel myslet vůbec. Vytěšňovat některé životní možnosti ze svého vědomí je příznakem vnitřní slabosti a nedostatku pevné půdy pod nohama. Moderní člověk je vykořeněná bytost - a proto nerad myslí na smrt, ačkoliv to je nutný "kus života". Člověk, žijící ve společnosti, jako je naše, nemůže nepomyslet na nejhrůznější šikany, nespravedlnosti, diskriminace a hrozby, s nimiž se nutně setkává každý, kdo chce žít a myslet jako svobodný občan. Nemyslet na to a na rizika s tím spojená může jenom hlupák - anebo člověk, který rezignoval na svobodný život, důstojnou lidské bytosti. Souhlasím s Vaculíkem, že normálnímu člověku se do vězení nechce; chtěl bych však důrazně upozornit, že normálnímu člověku se ještě méně chce plivat sám sobě do obličeje a dělat věci, které nutně vedou k "ztrátě tváře". V žebříčku životních proher není vězení tou nejhorší eventualitou, právě tak jako nejvyšším životním cílem není nebýt za mřížemi. Ale mám pocit, že je třeba jít ještě o několik kroků dál.